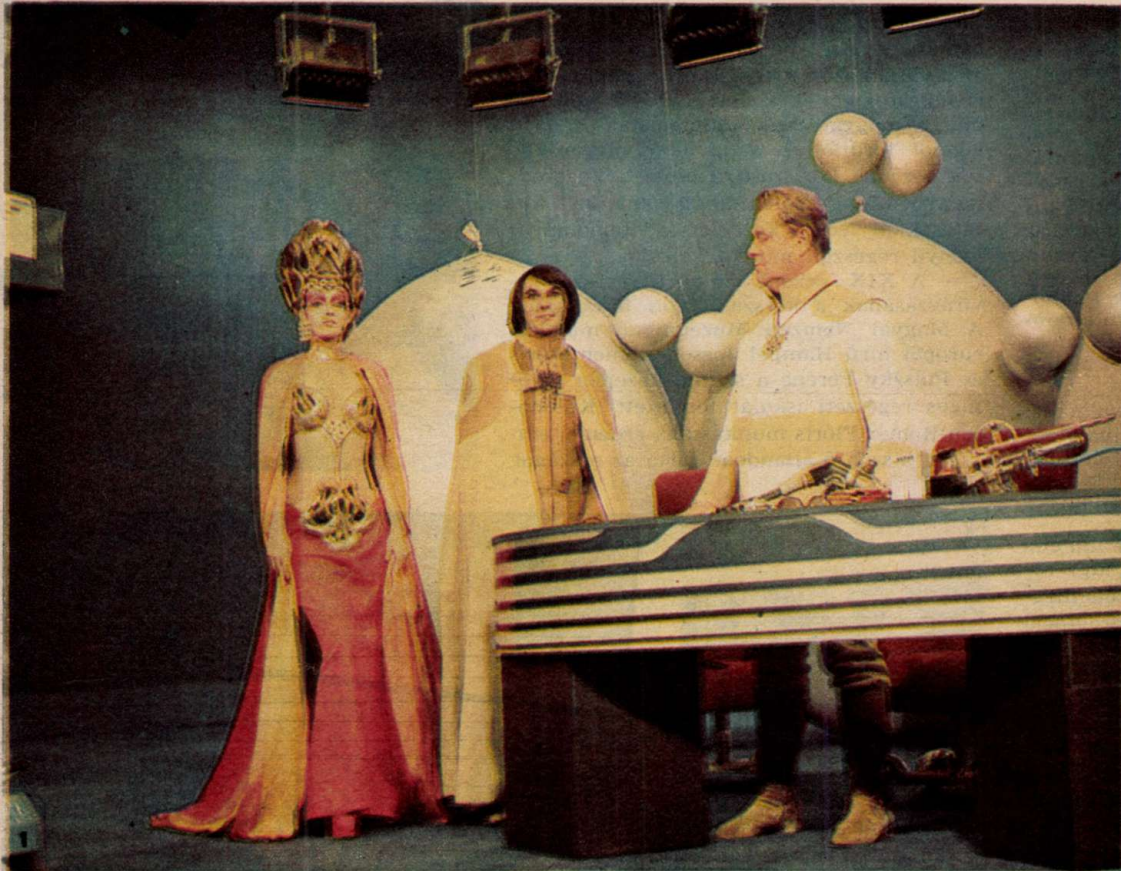

ÚT FANTÁZIA-ORSZÁGBA

A költő útra kelt Fantázia-országba. Az első lépés megtételéig hat esztendő telt el. És bár még ma is csak az út elején tart, az első hathoz újabb hat esztendőt kellett írnia. Közben azonban sok minden született: művek, egy esztétika, sikerek. Itthon. És külföldön is.

Minden a televízióban kezdődött. A 60-as évek elején, amikor a figyelemre méltó verseket publikáló Rajnai András szerkesztői beosztásba került. A „Nagy Álmodt” hozta magával: egyesíteni szeretne volna az irodalmi remekeket és a televíziós technika szinte korlátlan lehetőségeit. Szárnyalni szeretett volna. De csak napi feladatokat oldhatott meg. Tanulta a televíziós technikáját, lehetőségeit és műsorokat szerkesztett:

megadott alkalmakra, megadott helyen, megadott időben. Mire otthonosan mozgott a tv-technika világában, már bírálta is magában valamit. Az egyoldalúságot. Úgy találta, a fejlődő televízió nem használja ki az új műforma lehetőségeit. A stúdiókban a 3–4 kamerával is úgy dolgoznak, mint a filmműtermekben. Filmkamerákként használják őket, hol az egyik, hol a másik adja a képet — és ez minden. Természetesen bizonyos esetekben nincs egyéb felhasználási mód, de gyakran lehetne más. Például a tv-játékok felvételénél. Itt a kamerák egyidejű és együttes használatával filmen soha fel nem idézhető, meg nem oldható hatásokkal lehet dolgozni, olyanokkal, melyek csak a televíziózásban lehetségesek. És a költő, aki las-

1. Jelenet Rajnai András hatodik „elektromos drámájá”-ból, a *Halhatatlanság halálából*
2. Rajnai András rendező beállítja a *Halhatatlanság halála* egyik jelenetét a tv-stúdióban
3. Juhász Jácint és Kovács István a „*Halhatatlanság halála*” című új tv-játékban

sanként felhagyott a versírással, ezzel az új lehetőséggel kezdett foglalkozni. Elméletileg, majd gyakorlatilag, s hamarosan megszületett első tanulmánya, melyet továbbiak követtek, s lassan kialakult elképzeléseinek esztétikája. Rajnai felismerte, hogy az elektronikus technika segítségével a fantasztikus, a képzelet világa, sőt a lehetetlen is ábrázolható. Megszűnnek a tér, az idő megkötöttségei a mű-

vön belül és mind az alkotók, mind a nézők felszabadulnak a hagyományos drámai, filmes konvenciók alól. A szerkesztőből rendező lett, s lassanként bizonyítani kezdte állításait. Fokozatosan elismerték: kitűnő „trükk-szakember”. Pedig nem az kívánt lenni. Míg napi munkáját végezte, már írta első „elektronikus drámája” forgatókönyvét. Klasszikus történetet dolgozott fel: a „Gulliver a törpék országában”-t. 1974-ben azután sor is kerülhetett realizálására. Ekkor már az úgynevezett Kísérleti csoporthoz tartozott, ahol új nagy lehetőségek nyíltak meg előtte. Rábízták például Dante „Pokol”-jának televíziós feldolgozását. A kitűnően sikerült mű, 1975-ben Barcelonában, a nemzetközi tv-fesztiválon nagydíjat nyert. Rajnait, aki ekkor már a „Gillgames” feldolgozásával foglalkozott, meghívták Amerikába, tanulmányútra és előadókörútra, írásait pedig sokféle publikálták. S miközben hű maradt a klasszikusokhoz — az Ezeregyéjszaka kevésbé ismert történeti foglalkoztatták —, érdeklődéssel fordult a mai tudományos-fantasztikus irodalom felé. Feldolgozta az „Orchideák bolygója” és a „Halhatatlanság halála” című sci-fiket. Ez utóbbival éppen a napokban készült el.

Asimov magyarul is megjelent, sci-fi-rajongók körében jól ismert története, eddigi kísérletei során egyfajta betetőzést jelent. Térbeli díszleteket alkalmazott, vagyis színészei a valóságban csak részben, vagy egyáltalán nem létező — elektronikus úton összerakott képekből megteremtett — helyszíneken mozogtak és játszottak. Így felszabadult a színész is, és egyszerre láthatóvá vált a műteremben egyébként elképzelhetetlen, és elkészíthetetlen.

A történet alapkérdése, a „Mire kell az űrhajózás?”, sugallta ezt a megoldást. Asimov válasza egyértelmű: „Ha nem tanul meg űrhajózni — elpusztul az emberiség”. A Föld lehetőségei fizikai, anyagi és sok más szempontból végesek. A Földünket éltető Nap sem örökéletű. Ha megszűnik a Nap sugárzása, elpusztul az emberiség. A menekülés egyetlen útja: a más Naprendszerbe távozás. Ez viszont űrhajózás nélkül lehetetlen. Ami Asimovnál még fantasztikum, az Oriana Fallaci „Ha meghal a Nap” című riportkötvényében teljes realitás. Rajnai legújabb — immár hatodik — „elektronikus drámájában” mind a két mű tanulságát ötvözte. S ez a tanulság az újszerű megoldások egész sorának lehetőségét biztosította rendezői munkája számára.

Miközben most már egyre biztosabb léptekkel halad Fantázia-országban, egyre maibb művek felé fordul érdeklődése. Még az idén szeretné elkészíteni Dino Buzzati „Nagy képmás”-ának elektronikus változatát, tulajdonképpen ez is sci-fi, amely azonban az egész közeli jövőben, húsz év múlva játszódik. Azután pedig egy mai szatírárt tervez a képernyőre.

A szakemberek szerint: egyedülálló úton jár. És eddigi eredményei nagyon sokat ígérnek. Fantáziába tett útjai, a ma és a holnap televíziózásának új művészi lehetőségeit, műformáit teremtik meg...

Fenyves György
Mats Károly felvételei